

DİJİTAL HİKÂYELELER BASTIRILMIŞ/ SUSTURULMUŞ OLANLARA 'SES' VERİR

Yrd. Doç. Dr. Çiğdem BOZDAĞ

Khas yarı zamanlı öğretim üyesi



Hikâye anlatımı antik çağlardan günümüze dek günlük hayat içinde kullanılan bir iletişim biçimi. Hayatımızın pek çok alanı gibi anlattığımız hikâyeler ve bu hikâyeleri anlatım biçimlerimiz de değişen medya ve iletişim teknolojileriyle birlikte değişiyor, farklı mecralara taşınıyor, farklı biçimler alıyor. Bununla birlikte ‘dijital hikâye anlatımı’ (digital storytelling) yeni bir hikâye anlatım biçimi olarak tartışılıyor ve önem kazanıyor.

Dijital hikâye anlatımı ve bunun tartışma alanının öncü isimlerinden ve aynı zamanda da Kaliforniya’daki Centre for Digital Storytelling’in de kurucularından Joe Lambert dijital hikâyeleri hayatımızın multimedya parçalarına çevirdiğimiz kesitleri olarak tanımlıyor. Aslında dijital veya analog, gerçek veya kurgusal anlattığımız bu hikâyeler anlatanın bakış açısını başkalarına ulaştırırken, dinleyenlere de günlük hayatlarını anlamlandırmaları için bir kaynak sunuyor.

Dijital iletişim teknolojileri sayesinde, bireyler farklı görsel, işitsel ve/veya yazılı dijital iletişim yöntemlerini kullanarak kendi hikâyelerini, dünyaya ve olaylara bakışlarını ve kendi tecrübelerini birinci ağızdan diğer insanlarla paylaşma şansı yakalıyorlar. Üstelik medya ve iletişim araçlarını kullanarak hikâyeler üretmek ve yaymak hiç bu kadar kolay olmamıştı. Bu özellikle de toplumsal

hayat içinde dışlanmış, baskı altına alınmış ve horlanmış kesimlerin kendilerini farklı bir biçimde ifade edebilmeleri için önemli bir fırsat yaratıyor. Dijital hikâyeler bir yandan içinde yaşadığımız gerçeklik üzerine alternatif bir anlatı sunması açısından toplumsal muhalefet için bir fırsat yaratıyor, diğer yandan da ana akım medyanın dışında alternatif iletişim kanallarında topluma sunulabildiği için.

Dijital hikâye anlatımının ne gibi bir etkisi olacak dersiniz, alternatif medya hakkında John Downing’in Mayıs 2013’te Kadir Has Üniversitesi’nde alternatif medya üzerine verdiği seminerde vurguladığı bir noktaya dikkat çekmekte yarar var, diye düşünüyorum:

Alternatif medyanın etkisini anlamak için yarattığı niceliksel etkiye bakarsak, alternatif medyanın önemini gözden kaçırmış oluruz. Yani alternatif medyayı ana akım medya ile kıyaslamak, daha az insana ulaştığı için daha az etkisi olduğunu varsaymak bizi yanıltır. Alternatif medya gücünü, fiziksel imkanları ve ulaştığı insan sayısı daha az da olsa, görülmeyen, gösterilmek istenmeyeni göstermesinde, bastırılmış ve susturulmuş olanlara ‘ses’ vermesindedir.

İşte dijital hikâye anlatımı da tam bu bağlamda bir alternatif iletişim yöntemi olarak okunabilir. Farklı dijital araçlar kullanılan bireyler yaşadıkları olayları hikâyelere dönüştürüyorlar ve farklı bakış açıları sunuyorlar. Bu anlamda hikâyeler anlatıcılarına kendi ‘seslerini’ duyurabilmek, özgürleşmek ve güçlenmek (empowerment) için bir fırsat sunuyor. Bu sebepten, dijital hikâye anlatımı iletişim ve medya alanında çalışan akademisyenler kadar aktivistlerin de ilgisini çeken bir yöntem. Dünya’nın pek çok yerinde özellikle de

Almanya’da Faslı göçmenlerin kurduğu Maroczone adlı websitesindeki seri hikaye anlatım biçimi uygulanıyor. Sitenin tartışma forumunda özellikle de genç kadın kullanıcılar yaklaşık beş yıldır kendi hayat hikayelerinden de esinlenen gerçek ya da kurgusal hikayeler paylaşıyorlar. Bu hikayeler parça parça günden güne anlatılıyor ve bazıları aylar sürüyor.

toplumsal olarak dışlanmış ve ezilmiş guruplar için workshoplar düzenleniyor. Bu workshoplarda insanlara en basit haliyle dijital iletişim araçlarını kullanma yöntemleri öğretilirken istedikleri dijital hikâyeleri üretmeleri ve dağıtmaları için imkânlar sağlanıyor. Bu hikâyeler genellikle kişilerin hayatlarından kendilerini etkilemiş olan bir kesiti fotoğraflar, yazılı ve görsel anlatım kullanılarak işliyor ve ortaya çıkan videolar farklı video sitelerine yükleniyor ve hikâye anlatanların sesini daha geniş kitlelere duyuruyor.

Bu workshoplar ezilen ve dışlanan kesimlere bir ses vermesi açısından ve dijital eşitsizliğe karşı bir hareket olarak oldukça önemli. Ancak sorun, bu workshoplar bittikten sonra da dijital hikâyelerin güçlendirici ve özgürleştirdiği etkilerinin sürdürülebilirliği. Bu sürdürülebilirliği sağlamak için bu hikâye anlatım pratiklerinin hikâyeleri anlatan insanların günlük hayatı içindeki yerine bakmak gerekiyor. Bunun için de süregelen, insanların kendi ürettikleri dijital ortamlarda, kendi oluşturdukları hikâye anlatma biçimlerine bakabiliriz. Almanya’da Faslı göçmenlerin kurduğu Maroczone adlı websitesindeki seri hikâye anlatım biçimi buna bir örnek olarak gösterilebilir. Almanya’da yapılan pek çok araştırma göçmenlerin, özellikle Avrupa ve Amerika dışından gelenlerin, ana akım Alman medyasında çok ay yer bulabildiğini, yer bulabildiği zamanlarda da negatif bir biçimde resmedildiğini gösteriyor. Bu anlamda, dijital iletişim ortamı ana akımda sesini duyuramayan ve kendini yalnız ve ezilmiş hisseden göçmenler için önemli bir alternatif oluşturuyor. Maroczone web sitesinin tartışma forumunda özellikle de genç kadın kullanıcılar yaklaşık beş yıldır kendi hayat hikâyelerinden de esinlenen gerçek

ya da kurgusal hikâyeler paylaşıyorlar. Bu hikâyeler parça parça günden güne anlatılıyor ve bazıları aylar sürüyor. Hikâyelerin kahramanları genellikle yaşadıkları toplumla aileleri arasında kalan genç göçmen kadınlar. Hikâye anlatıcıları yaşadıkları sorunları anlattıkları hikâyeler sayesinde yorumlayıp başkaları ile paylaşırken, okuyucular da bu hikâyeleri yorumlayarak hayatlarında yaşadıkları etnik ayrımcılık, cinsiyet rolleri gibi konuları dijital ortamda interaktif bir şekilde yorumlama şansı yakalıyorlar. Bir tür ‘zamane köy odası sohbeti’ gibi de görülebilecek bu dijital hikâye paylaşımı aslında daha önceden mümkün olmayan bir iletişim imkânı sayesinde fiziksel coğrafyalardan bağımsız bir şekilde gerçekleşiyor. Bu bir yandan günlük hayat ve gerçeklikle ilgili farklı bakış açılarını ortaya koymayı mümkün kılıyor. Diğer yandan da bu interaktif iletişim, yaşadıkları ülkede azınlık olan bu Faslı kadınlara kendi bakış açıları ve yaşam tarzları ile yalnız olmadıklarını gösteriyor. Bu da kendine güven ve özgürleşme (empowerment) açısından çok önemli bir faktör.

Günümüzde dijital iletişim teknolojileri mevcut ana akım medyanın dışında bir iletişim olanağı sağlayarak, kamusal alanda paylaşılan bakış açılarının çeşitliliğini artırıyor. Bu anlamda dijital hikâyeler önemli bir rol oynuyor. Faslı göçmenlerin hikâye anlatma biçimlerinde görüldüğü gibi bu hikâyeler hem alternatif anlatılar sağlıyor, hem de dışlanmış ve ezilmiş guruplar içinde karşılıklı bir destek imkânı sağlıyor. Bu açıdan dijital hikâyeler, kamusal alandaki gerçeklik temsillerinin çeşitliliğini de artırarak demokratikleşme açısından önemli bir potansiyel taşıyor ve belki de daha önce sesini duyamadığımız insanlara ‘ses’ veriyor.